

FOREIGN AFFAIRS

KASIM /ARALIK 2004

TÜRKİYE'NİN YİRMİ BİRİNCİ YÜZYILDAKİ ROLÜ

M.RİFAT HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

YİRMİBİRİNCİ YÜZYILDA TÜRKİYE'NİN ROLÜ*

*M. Rifat Hisarcıklıoğlu
Türkiye Odalar ve Borsalar
Birliği Başkanı*

Uluslararası toplumun bir kısmı için 21inci yüzyıl çok sıkıntılı ve endişeli başladı. Yeni yüzyıl, insanoğlu için bir taraftan ciddi güvenlik tehditlerine işaret etmekle birlikte, son derece umut verici unsurları da içermektedir. Birkaç nesil önce sadece Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da var olan refah ve istikrar şimdi bütün dünyaya yayılmaktadır. Bu süreç hızlanırken işbirliği içerisinde olursak, bugün karşı karşıya kaldığımız küresel sorunların bir çoğunun üstesinden gelebiliriz.

Türkiye büyüme ve istikrarı devam ettirmek için sahip olduğu potansiyeliyle, uluslararası toplumda hem ekonomik hem de siyasi açıdan daha önemli bir aktör olmak üzere çok iyi bir konuma sahiptir. Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki 80 yıllık süre içerisinde uluslararası düzende görece olarak merkezde yer almamakla birlikte, önümüzdeki yıllarda bu durum değişecektir. İngiliz Yazar Andrew Mango tarafından Türkiye konusunda yazılan bir kitapta bahsettiği gibi, Türkiye Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) sadece ortalama gelir düzeyine ulaşsa dahi şimdiki yüzyılın ortalarında yeni dünya düzeninin ekonomik devlerinden biri olacaktır.*

* Bu makale, Foreign Affairs Dergisinin Kasım/Aralık sayısında "Turkey's Role in the Twenty-First Century" başlığıyla yayımlanmıştır.

* Andrew Mango, *The Turks Today*, New York: Overlook Press, 2004.

SANAYİLEŞMİŞ BİR DEMOKRASİNİN TEMELLERİ

Türkiye Cumhuriyeti, 11 yıllık kesintisiz savaşlardan sonra 1923 yılında kurulduğunda, ekonomik ve sosyal açıdan sanayileşmiş ülkelerin çok gerisinde idi. Türkiye çok büyük sorunlar ile karşı karşıyaydı; hızlı nüfus artışı, şehirleşme, modern iletişim ve ulaştırma altyapısı, okur yazarlık oranının arttırılması ve üniversitelerin gelişimini sağlayacak eğitimde ki dönüşüm.

Turgut Özal'ın 1980'de dönüm noktası niteliğindeki reformlarından beri, Türkiye'de sürekli artan bir değişim gerçekleşmektedir. Sadece bir kuşakta Türkiye, internet ve çok kanallı uydu antenli televizyonlara sahip olan modern, şehirleşmiş bir toplum haline geldi. Bu; ekonomi, felsefe ve kültürde de radikal bir değişime neden oldu. Bir zamanlar devletçi ekonomiye dayanan ülke, ürettiği mallar Avrupa Birliği içinde 1996 yılından beri başarılı bir şekilde rekabet eden güçlü demokratik politik bir çerçevede, bir ticaret ulusu oldu.

AVRUPA BOYUTU

Bu genel değerlendirmeye karşı, Avrupa Birliği, Türkiye hakkındaki çok önemli kararını 17 Aralıkta verecek. Müzakerelere başlanması için, Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin halihazırda temel üyelik kriterlerinin gereklerini yerine getirdiğini onaylamasını bekliyoruz. Bizim için Türkiye'nin geldiği nokta bir dönüm noktasıdır. Bu aynı zamanda uluslararası uyum ve ortak hedeflerle küresel istikrar yaratmayı amaçlayan Avrupa Birliği idealleri ve Atlantik ortaklığı için de bir başarıdır. Reformlar, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı ve azınlıkların korunması gibi evrensel değerlerin sağlanması için yardımcı olmaktadır. Ticari

deyimle bunlar, işbirliği ve yatırım için uygun bir ortam yaratmaktadır.

Avrupa Birliği'ne gelecekte üye olarak, Türkiye'nin, dinamik ekonomisi ve büyük pazarı dışında, sağlayabileceği bir çok fırsat bulunmaktadır. Avrupa Birliği içindeki komşularımızla birlikte çalışırken, AB'nin güney doğu sınırlarının ötesinde istikrar ve demokratik değerlerden oluşan bir kuşak inşa ederek etrafımızda daha geniş bir alana istikrar ve refah getirebiliriz. Ortak çalışmalarımızın hedefi eski düşmanlıklar yerine işbirliği ve refahın inşası olacaktır. İnanıyoruz ki bu, özellikle içinden geçmekte olduğumuz zor zamanlarda gerçek Avrupa ruhudur ve hepimiz için gerçekleştirmeye değecek bir görevdir.

BÖLGESEL AÇILAR

Türkiye'nin güney ve doğu komşuları sanayileşmiş modern demokrasiler kurmada henüz pek başarılı olamamışlardır. Türkiye halihazırda büyük bir bölgesel ekonomik güçtür. Avrupa Birliği'nin dış ticaretinde altıncı sırada ve Viyana'dan Doğu Akdeniz'e, Orta Doğu'dan Kuzey Afrika'ya kadarki alanda da Avrupa'nın en büyük ticaret ortağıdır.

Bununla birlikte, Türklerin gelir seviyeleri halen OECD üyesi ülkelere göre geride kaldığı için kaygıları bulunmaktadır. Türkiye'de alım gücü paritesine göre yıllık kişi başına gelir 7.000 Dolar civarındadır, fakat aradaki fark hızla kapanmaktadır. Bu yıl Türkiye'nin GSMH büyüme oranı muhtemelen 10% civarında olacaktır, hatta büyüme oranı yılın ikinci çeyreğinde %13 veya %14 tür. Enflasyon, 20 yıl aradan sonra tek rakamlı seviyelere inmiştir. Dolayısıyla aradaki fark kapanmaktadır.

Orta Doğu'daki birçok komşusunun aksine Türkiye, AB ülkeleri ve ABD ile arasındaki yakın işbirliğine ek olarak, uluslararası finans ve ticaret sistemleri ile işbirlikleri kurmuştur. Büyük bir bölgesel ekonomik güç olarak, Türkiye artık komşuları ve daha da ötesine demokrasi ve serbest pazar ekonomisi değerlerinin yayılmasına yardım için gerekli konuma sahiptir.

Türk dış politikası ile ilgili tartışmalar bir noktada Atatürk'ün bu mükemmel sözlerini içerir: "Yurtta sulh, cihanda sulh". Bu sözler Türkiye'nin dış politikasının en önemli iki prensibinin özetidir; birincisi egemenlik ve güvenliğin korunması, ikincisi ise refah için öteki ülkelerle işbirliklerinin yaratılmasıdır. Bu aynı zamanda, şimdi gelişmekte olan yeni ve daha güçlü Türkiye'nin, uluslararası istikrar ve işbirliğini sağlamada ve korumada neden bir takım oyuncusu olacağını da açıklamaktadır.

Türkiye'nin komşu olduğu bölgeler, Doğu Akdeniz, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu, tarihi düşmanlıklar, yerine getirilememiş emeller ve mevcut veya potansiyel anlaşmazlıklar ile doludur. Türkiye, bölgesel sorunların içerisinde çekilme ihtimali karşısında, ortaklıkların, gerilim ve anlaşmazlıkların önlenmesini sağlayacağını, ticaret ve yatırım alanlarında ikili işbirliğine imkan yaratacağının farkındadır.

TERÖRİZİM

Uluslararası terör dünya için sorun teşkil ederken, güvenlik konuları Türkiye'nin uluslararası ilişkilerindeki önceliklerin başında gelmektedir. Türkiye, etrafındaki ülkelerle mukayese edildiğinde uzun yıllar güvenlik ve barışın hüküm sürdüğü bir alan olmuştur. Bölgemizdeki barış kolay elde edilmemiştir. Bir uluslararası güvenlik görevlisinin de dediği gibi " Batı

dünyasının unuttuğu bir şey var o da Türkiye'nin teröre karşı kendileri için bir siper olduğudur. Eğer Türkiye teröre ciddi bir biçimde cephe almasaydı, Orta Doğu'daki terör problemi bizim için çok daha ciddi bir hal alırdı." 11 Eylül'den sonra Amerika'da olduğu gibi Türkiye'de de her zaman teröre ve şiddetin her türlüsüne karşı ulusal bir görüş birliği olmuştur.

Teröre karşı dayanışmanın da bir bedeli bulunmaktadır. El Kaide'nin 2003 yılı Kasım ayında İstanbul'da gerçekleştirdiği saldırılar, Türkiye'nin teröre karşı uluslararası savaşta önemli cephelerden biri olduğunu gösterdi. Yine de bu, Türklerin halen görüş birliği içinde oldukları bir konu olmaya devam etmektedir.

GELİŞME VE İSTIKRAR İÇİN İŞBİRLİĞİ

Terör siyasi karışıklık ve ekonomik gerilikten doğar. Bundan dolayı Türkiye, refah ve istikrarı yakın çağlarda bunları hiç sağlayamamış ülkelere getirebilmek için girişilen her tür hareketi desteklemektedir.

Daha geniş bir alanda istikrar için Türkiye'nin ekonomik gelişimi önemli bir faktördür. Örnek verecek olursak, Türkiye'nin güneydoğudaki hidro elektrik projesi bazıları tarafından eleştirilse de, bu proje Orta Doğu da yeni bir Kaliforniya yaratacaktır. Böylesi bir gelişmeden sadece Türk insanı yararlanmayacaktır. Irak ve Suriye sınırlarında da gelişme için itici bir güç yaratacaktır.

Bölgede barış ve istikrarı güçlendirecek iktisadi gelişmeleri, siyasi konuların gölgelemesine izin verilmemelidir. Temel unsurlar, uluslararası alanda tanınmış sınırlar içerisinde istikrarlı ulusal birimler şeklinde olmalıdır. Sürecin devamlılığı

için Irak'ın ulusal birliğinin devamının sağlanması önemli bir gerekliliktir. Çevresel eğilimlerin ülkeyi parçalamasına izin verilmemelidir ve içerideki bütün grupların (Türkiye için, Türkmenler doğal olarak önemlidir, her ne kadar dünya basını tarafından göz ardı edilseler de) haklarına ulus devletleri içerisinde adalet ve eşitlik temelinde saygı gösterilmelidir.

Türkiye ve Irak birbirine komşu iki ülkedir ve her zaman ticaret gibi birçok konuda yakın işbirliği içerisinde olmuşlardır. ABD ile olan son dönemdeki yakın işbirliği somut yerel temellere dayanmaktadır. Bölgedeki diğer komşu ülkelerin de bu işbirliği içerisine çekilmesi gerektiğine inanıyoruz. Şu anda Irak'ta yanan ateş söndürecek ve çevreye dağılmasını engelleyecek en iyi umut dayanışmadır.

Şu anda sorunlarla ama aynı zamanda büyük fırsatlarla da karşı karşıya olan Atlantik ittifakı içerisinde, Türkiye, iddialı ve göze batan bir profil çizmek yerine olumlu ve yapıcı bir bölgesel rol üstlenmeye çalışmaktadır. Ticaret, yatırım, teknoloji, eğitim ve güvenlik gibi alanlarda işbirliği zincirinin genişlemesinin, bölgede istikrarlı yeni bir düzenin temellerini atmadaki en emin yol olduğuna inanıyoruz. Türkiye'nin ekonomik ve sosyal dönüşümü, 21inci yüzyılda herkes için daha iyi, daha güvenli bir hayat sağlaması için önemli bir rol oynamasını sağlayacaktır.